

1965 - 1985

TU AISCEART ÉIREANN

Wesley Scott & Laura Kwasniewska
/ An tAisceart Lán-Gheille

Féilire Imeachtaí 1965 - 1985

Nótaí

1965:		Casadh Lemass ar O'Neill.
1966:		Bhunaigh Paisley a <i>'Protestant Telegraph'</i> . Bunaíodh Óglaigh Uladh (UVF) agus cuireadh cosc air i ndiaidh dóibh triúr fear a scaoileadh.
1967:		Bunaíodh Cumann Chearta Sibhialta Thuaisceart Éireann (NICRA).
1968	Márta	Coiste Gníomhaíochta Tithíochta Dhoire
	Meitheamh	Díbríodh lucht agóide as teach i dTír Eoghain.
	Lúnasa	An chéad mhórshiúl (Oileán an Ghuaill go Dún Geanainn)
	Deireadh Fómhair	Cosc ar an mhórshiúl go Doire -> foréigean i nDoire)
1969	Eanáir	Rinneadh luíochán ar mhórshiúl Dhaonlathas an Phobail ag Bun Tolóid.
	Aibreán	Toghadh Bernadette Ní Dhoibhlinn ina feisire do Lár Uladh. D'éirigh O'Neill as a phost. Ghlac Chichester-Clarke a áit.
	Lúnasa	Cath Thaobh an Bhogaigh - Círéibeacha i nDoire agus i mBéal Feirste. Cuireadh saighdiúirí Briotanacha anonn leis an dlí agus an tsíocháin a choinneáil. Ráiteas Downing Street - gheall rialtas na Breataine athleasuithe.
	Deireadh Fómhair	Tuairisc Hunt - círéibeacha ag na Protastúnaigh
	Samhain	Scoilt an tIRA ina eití Oifigiúla agus Sealadacha.
1970	Márta	Scoireadh na B-Speisialaigh. Bunaíodh Díorma Cosanta Uladh (UDR).
	Aibreán	Bunaíodh Páirtí an Chomhaontais.

	Lúnasa	Bunaíodh an Páirtí Sóisialta Daonlathach agus Lucht Oibre (SDLP). Gerry Fitt ina cheannasaí, John Hume ina leathcheannasaí.
1971	Feabhra	An chéad saighdiúir Briotanach scaoilte ag an IRA
	Márta	D'éirigh Chichester Clark as a phost. Ghlac Brian Faulkner a áit.
	Lúnasa	Thosaigh imtheorannú. Bunaíodh Cumann Cosanta Uladh (UDA).
	Samhain	Bhunaigh Paisley an Páirtí Daonlathach Aontachtach.
1972	Eanáir	Domhnach na Fola - maraíodh 13 i nDoire.
	Feabhra	<i>Urgharda</i> (Vanguard), grúpa Aontachtach scartha ón chuid eile, bunaithe ag Bill Craig, iar-Aire Gnóthaí Inmheánacha
	Márta	Chuir Heath Stormont ar fionraí. Riail dhíreach ó Westminster.
	Iúil	'Aoine na Fola' i mBéal Feirste: 9 marbh agus 100 gortaithe.
1973		Feachtas buamála an IRA tugtha go dtí an Bhreatain. Bunú Ulster Freedom Fighters (UFF), buíon dílseoirí paramíleata.
	Nollaig	Síníodh Comhaontú Sunningdale.
1974	Eanáir	Thosaigh Coiste Feidhmiúcháin Comhchumhachta Thuaisceart Éireann.
	Feabhra	Bhain Aontachtaithe a bhí in éadan Comhchumhachta 11 de na 12 shuíochán san olltoghchán.
	Bealtaine	Chuir stailc Chomhairle Oibrithe Uladh deireadh leis an Choiste Feidhmiúcháin.
	Deireadh Fómhair	Buamaí Guildford
	Samhain	Buamaí Birmingham
1975		Toghadh Comhdháil Bunreachta i mBealtaine - deireadh leis faoi Shamhain.

Nótaí

	Iúil	D'ionsaigh UVF <i>Miami Showband</i> . Scoilt eile san IRA - bunaíodh INLA.
1976		Deireadh le stádas 'catagóir ar leith' do chimí.
	Iúil	Maraíodh Ewart-Biggs, ambasadóir na Breataine i mBaile Átha Cliath (buama cairr).
	Lúnasa	Bhunaigh Betty Williams agus Mairéad Corrigan Gluaiseacht Síochána na mBan.
	Meán Fómhair	Thosaigh Cimí Poblachta na Ceise Fada 'agóid na pluide'.
1977		Mhol Roy Mason 'Dílárú sealadach' (comhchumachtach).
1979		Feallmharaíodh Airey Neave i mbuama cairr de chuid an INLA. An Tiarna Mountbatten marbh ag an IRA agus é ar saoire i Sligeach.
1980		An chéad stailc ocrais Comhdháil Boird Chruinn ag Humphrey Atkins
1981	Márta	An dara stailc ocrais
	Aibreán	Toghadh Bobby Sands i bhFear Manach/Tír Eoghain Theas.
	Bealtaine	Bás Bobby Sands - an chéad duine de 10 a fuair bás
	Samhain	An tUrr. Robert Bradford, Feisire Aontachtach, scaoilte marbh ag IRA
1982		Toghchán do Thionól Thuaisceart Éireann (Dílárú de réir a chéile). Rinne an SDLP baghcat air. Bhain Sinn Féin 5 shuíochán.
1983	Márta	Cainteanna Fhóram Nua-Éireann i mBaile Átha Cliath. Dhiúltaigh Aontachtaithe agus Rialtas na Breataine freastal orthu
	Samhain	Rinneadh Uachtarán Shinn Féin de Gerry Adams (Feisire).
1984	Bealtaine	Foilsíodh Tuairisc an Fhórait.
	Deireadh Fómhair	Cúigear marbh i mbuama Brighton
1985	Samhain	Síníodh an Comhaontú Angla-Éireannach.

Nótaí

Gearáin na gCaitliceach sna 1960í

1. Sna boscaí thíos tá trí chinéal gearáin a bhí ag Caitlicigh Thuaisceart Éireann sna 1960í.

Cuir dathanna éagsúla ar na boscaí.

Polaitiúil

Eacnamaíoch

Sóisialta

2. Anois, amharc ar na gearáin thíos. Cé acu tá siad sóisialta, eacnamaíoch nó polaitiúil?

3. Cuir an dath céanna ar na boscaí agus atá ar na boscaí thuas. Beidh níos mó ná dath amháin ar chuid de na boscaí.

- Bhí na hAontachtaithe in éadan athleasuithe. Ní raibh athrú de dhíth orthu.
- Bhí na Protastúnaigh níba shaibhre.
- Chreid na Caitlicigh nach raibh ceart le fáil i dTuaisceart Éireann.
- Bhí na postanna is fearr ag na Protastúnaigh.
- Bhí an chuid is mó de na dlíodóirí agus na breithiúna ina bProtastúnaigh.
- An chlaonroinnt ba chúis le Comhairle Aontachtach a bheith i gcathair Náisiúnaíoch Dhoire.
- Bhí dhá vóta nó níos mó ag cuid de na Protastúnaigh.

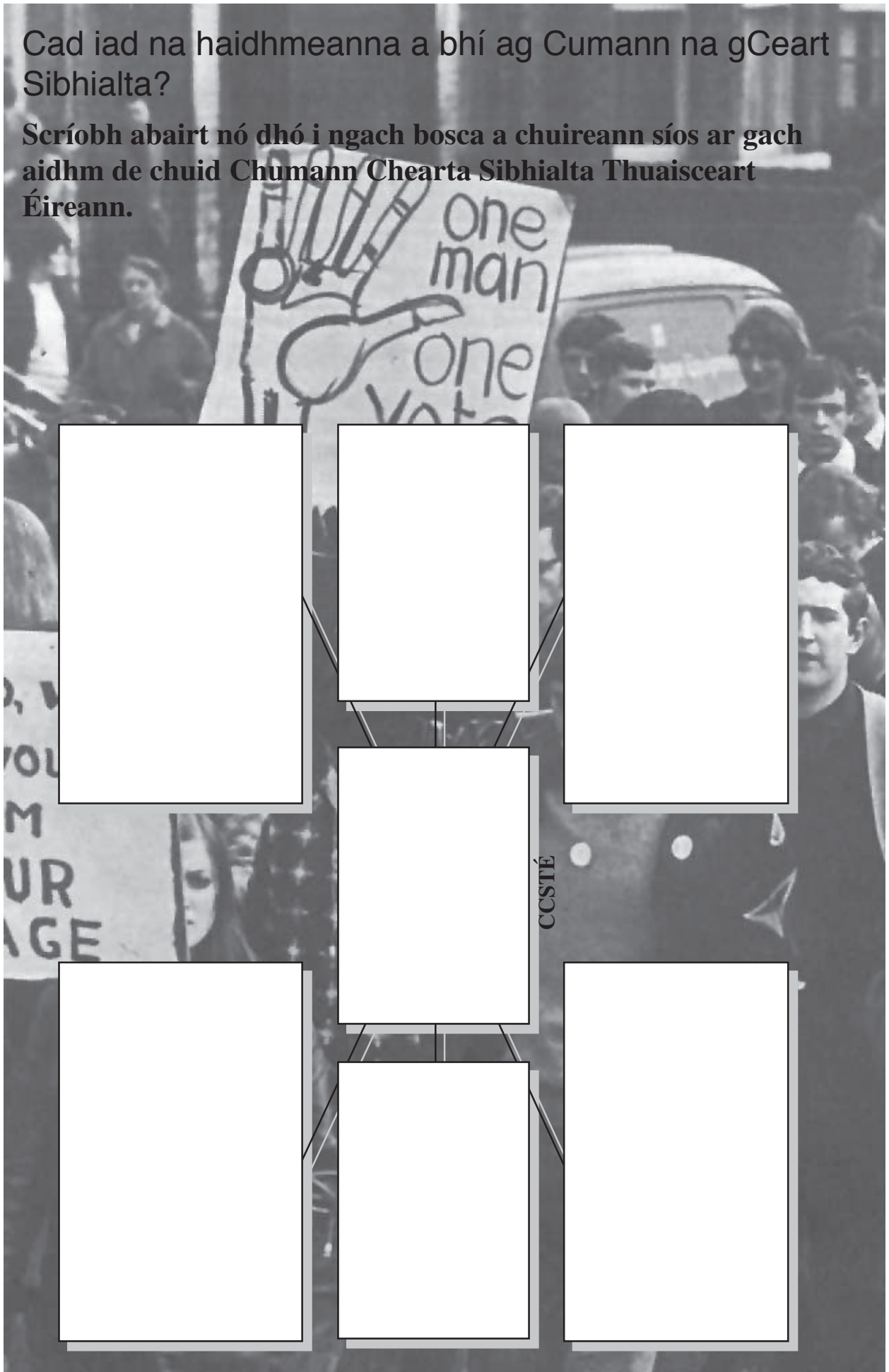
- Chreid Náisiúnaithe gur ina n-éadansan i gcónaí a baineadh úsáid as an Acht um Chumhachtaí Speisialta.
- Tógadh Ollscoil Nua Uladh in aice le baile Protastúnach Chúil Raithin in ionad Dhoire mar a raibh Coláiste Mhig Aodha cheana féin.
- Ní raibh vóta ag gach Caitliceach sna toghcháin áitiúla.
- Bhí an chuid is mó den RUC agus gach ball de na B-Speisialaigh ina bProtastúnaigh.
- Roimh na 1960í ba Phrotastúnaigh tromlach na ndaoine a chuaigh ar ollscoil.
- Ó tharla gur mionlach iad na Náisiúnaigh, ní bheadh rialtas Náisiúnaíoch choíche ann.
- Ba le Protastúnaigh an chuid is mó de na gnólachtaí.
- B'fhearr le Comhairlí Aontachtacha tithe de chuid na gComhairlí a thabhairt do Phrotastúnaigh.
- B'fhearr an seans a bhí ag Protastúnaigh bheith fostaithe.

Fáthanna Fheachtas na gCeart Sibhialta

Fáth	Toradh
Rialtas Aontachtach ó 1921 anall	
Vótáil iolrach	
Idirdhealú/Leatrom fostaíochta	
Idirdhealú Tithíochta	
O'Neill ina phríomh-aire	

Cad iad na haidhmeanna a bhí ag Cumann na gCeart Sibhialta?

Scríobh abairt nó dhó i ngach bosca a chuireann síos ar gach aidhm de chuid Chumann Chearta Sibhialta Thuaisceart Éireann.

Mar a d'athraigh Tuaisceart Éireann 1965 - 1970

Ba é an Páirtí Náisiúnach an príomhfheasúra.

Bhí baint dhíreach ag Westminster le cúrsaí.

Bhí clú domhanda ar Chumann Chearta Sibhialta Thuaisceart Éireann.

Ní raibh Aontachtaithe ar aon intinn fá cheisteanna ar nós athleasuithe.

Bhí níba mhó ná aon vóta amháin ag céimithe Ollscoil na Ríona agus ag lucht gnó.

Bunaíodh Alliance agus an SDLP.

Bhí Arm na Breataine ar na sráideanna ag cuidiú leis na péas.

Bhí an Páirtí Aontachtach go láidir, aontaithe agus an-tacaíocht aige.

Ní mó ná gurbh ann don IRA.

Chuir an chlaonroinnt sna toghcháin ar chumas na nAontachtaithe cathair Náisiúnaíoch Dhoire a stiúradh.

Thug Seán Lemass cuairt ar Bhéal Feirste agus bhí cuid de na hAontachtaithe go mór in éadan na cuairte.

Bhí scoilt san IRA.

Bhí cead vótála i dtoghcháin chomhairlí áitiúla ag gach duine thar 18 mbliana d'aois.

Bhí dlíthe úra ann le deireadh a chur leis an idirdhealú.

Tháinig méadú ar an fhoréigean.

Bhí an Captain Terence O'Neill ina phríomh-aire.

Chuidigh na B-Speisialaigh leis an RUC.

Bhí idirdhealú á dhéanamh ar mhórán Caitliceach i dtaca le postanna agus tithíochta de.

Ní raibh suim ar bith ag Westminster i dTuaisceart Éireann.

Déan cóip den tábla thíos. Cuir na ráitis seo sa cholún ceart

Tuaisceart Éireann i 1965	Tuaisceart Éireann i 1970

Athruithe i dTuaisceart Éireann 1965 - 1970

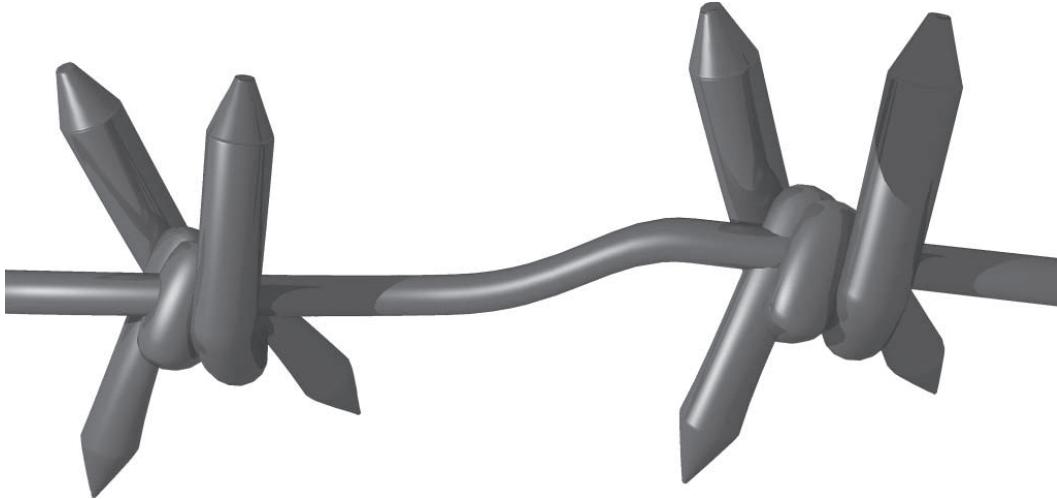
Athruithe	Mar a bhí cúrsaí i 1965	Cad é a bhí athraithe faoi 1970?	Cad é a bhí mar i gcéanna i 1970?
Polaitiúil			
Sóisialta agus Eacnamaíoch			
Dlí agus Síocháin			

Terence O'Neill

An post a bhí ag O'Neill idir 1963 - 69 		Mar a rinne sé iarracht cúrsaí eacnamaíochta a fheabhsú
Mórshiúl Dhaonlathas an Phobal 	Deireadh ré O'Neill 	Mar a rinne sé iarracht cúrsaí caidrimh phobail a fheabhsú
Cad é an freagra a bhí aige ar éilimh CCSTÉ (Cad é mar a chuaigh siad i bhfeidhm air?) 	Aontachtaithe agus Náisiúnaithe in éadan O'Neill 	Caidreamh le Poblacht na hÉireann

Teacht an Imtheorannaithe

Míníonn cuid de na ráitis thíos na cúiseanna ar tháinig an tImtheorannú. Míníonn cuid acu an dóigh a ndeachaigh an tImtheorannú i bhfeidhm ar shaol Thuaisceart Éireann. Cuir gach ráiteas sa bhosca ceart sa léaráid atá ar an chéad leathanach oibre eile.

Stailc Cíos agus Rátaí

D'oibrigh sé san am a chuaigh thart

Méadú ar earcaíocht an IRA

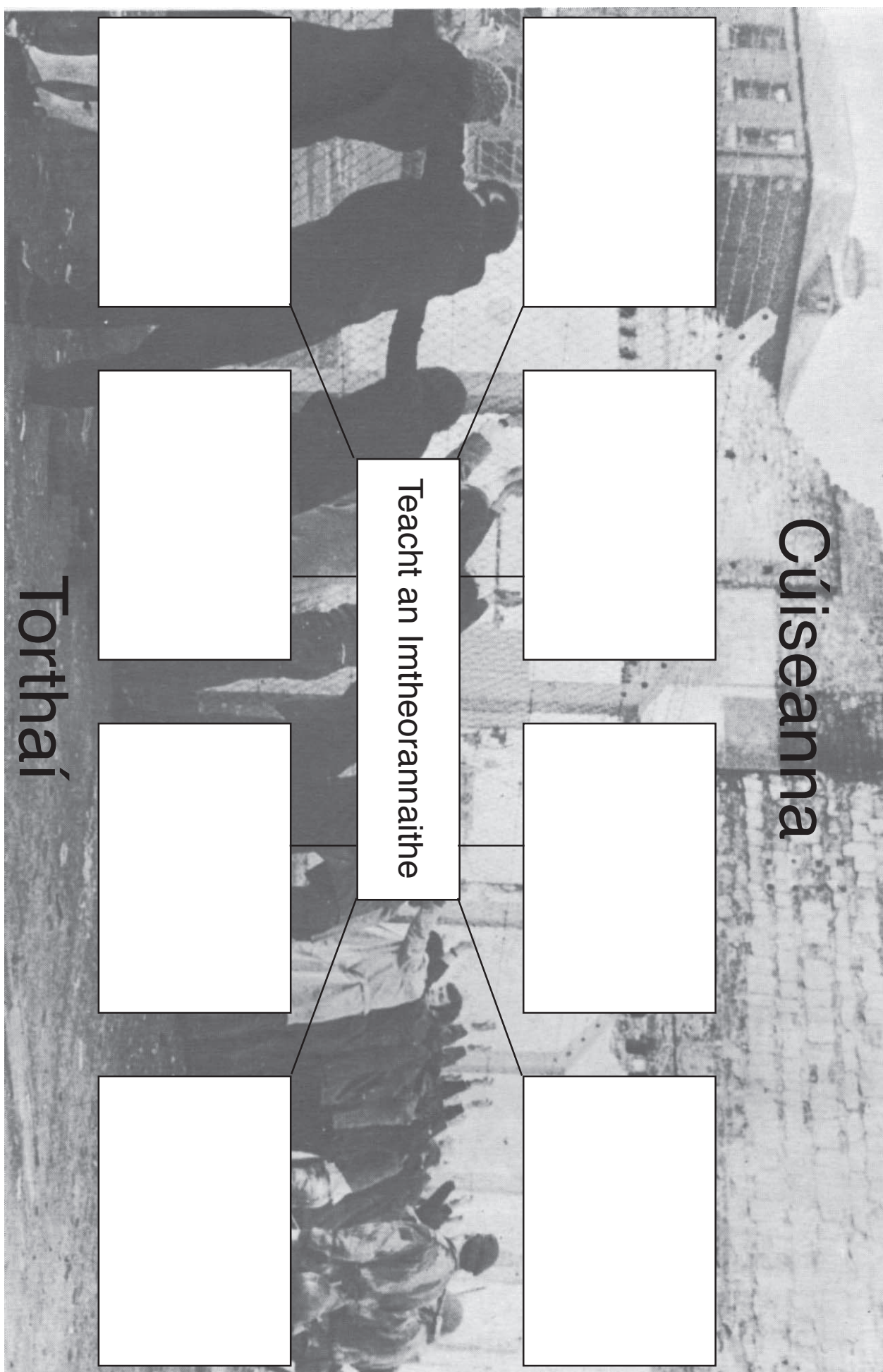
Méadú ar an fhoréigean

Bunú na Sealadach

Domhnach na Fola

Éilimh Aontachtaithe ar pholasaí dian slándála

Chuir rialtas na Breataine Stormont ar fionraí

Ar an chéad leathanach eile tá sraith de na bunchúiseanna ar thit Stormont. Mínigh sa spás taobh leo cén toradh a bhí ar na bunchúiseanna.

Ina dhiaidh sin, léirigh na cúiseanna in ord a dtábhachta, is é sin, an chúis is mó tábhacht = 1, is lú tábhacht = 6. Ar leathanach eile mínigh cad chuige ar chuir tú san ord sin iad.

1

2

3

4

5

6

Na cúiseanna ar thit Stormont

Cúis	Toradh
1. Feachtas na gCeart Sibhialta	
2. Scoilt i measc Aontachtaithe	
3. Méadú ar chur in éadan rialtas Aontachtaithe ó na Náisiúnaithe	
4. Méadú ar an fhoréigean	
5. Tuairisciú na Meán Cumarsáide ar imeachtaí Thuaisceart Éireann	
6. Dearcadh rialtas na Breataine	

Athleasú agus Athruithe

Druidim Stormont agus Riail Dhíreach	Coimhlintí leis an RUC agus tuairiscí teilifíse ar fud an domhain
Méadú ar theannas agus ar fhoréigean - Domhnach na Fola	Frithbhuille na bProtastúnach
Bunú Chumann Chearta Sibhialta Thuaisceart Éireann	Atheagrú an IRA - Teach na Sealadach
Athleasuithe O'Neill	

Míníonn an léaráid ar an chéad leathanach eile mar a tharla imeachtaí tábhachtacha ó 1963 go dtí 1972. Tá baint ag gach ráiteas leis an cheann a tháinig roimhe.

Scríobh na ráitis ar an leathanach seo sa spás ceart ar an chéad leathanach eile.

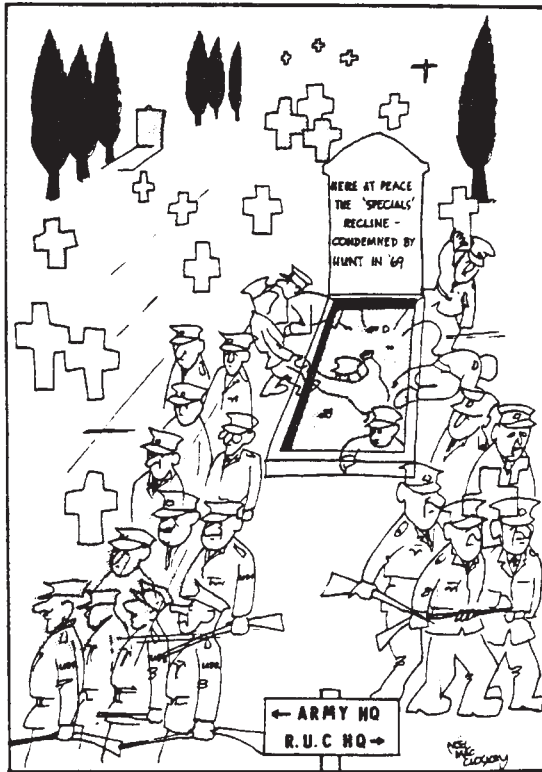
Anois, tabhair freagra ar na ceistanna seo:

1. Cad é mar a chuir mórshiúlta na gCearta Sibhialta brú ar an rialtas Aontachtach?
2. Cad chuige ar tháinig méadú ar an fhoréigean d'ainneoin gur cuireadh athleasuithe i bhfeidhm?

Dearcadh an Deiscirt ar Imeachtaí ó Thuaidh

Léiríonn na cartúin an dearcadh a bhí i mBaile Átha Cliath ar imeachtaí tábhachtacha i dTuaisceart Éireann. Ainmnigh na himeachtaí.

Ansín, bain úsáid as na foinsí le barúil na gcartúnaithe ar na himeachtaí seo a mhíniú.

FOINSE A

Imeacht:

Dearcadh an chartúnaí

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dublin Opinion, Nollaig 1969

FOINSE B

Imeacht:

Dearcadh an chartúnaí

.....

.....

Irish Times, Méan Fómhair 1973

.....

.....

.....

.....

Cúiseanna agus Torthaí Thitim an Choiste Fheidhmiúcháin Chomhchumhachta

Tá sraith ráiteas anseo thíos faoi chúiseanna agus faoi thorthaí thitim an Choiste Fheidhmiúcháin Chomhchumhachta. Scríobh gach ráiteas san áit cheart ar an chéad leathanach eile.

Bearna níos leithne
idir Aontachtaithe
agus Náisiúnaithe

Deireadh le ré
Brian Faulkner

Léirigh na
Protastúnaigh nach n-
oibreodh comhaontú
ar bith nach mbeadh
siadsan sásta leis.

Chonacthas do
dhaoine nach raibh
Páirtí an Lucht
Oibre chomh tacúil
leis an Aontas.

Bhí leisc ar rialtas na
Breataine comhaontú
a bhrú ar dhaoine.

Stailc an UWC

Foréigean ag
leanúint ar
aghaidh

Cuardach
réiteach éagsúil

**Titim an Choiste
Fheidhmiúcháin
Chomhchumhachta**

Bhí a gcumhacht
léirithe ag Dílseoirí
Paramíleata.

D'éirigh go maith le
hAontachtaithe frith-
Faulkner i bhfeachtas
an Olltoghcháin.

Easaontas idir
Aontachtaithe

Cinneadh rialtas na
Breataine gan an tArm a
úsáid le tacaíocht a
thabhairt don Choiste
Feidhmiúcháin

Comhaontú
Sunningdale

Ganntanas comhaontuithe
idir Aontachtaithe agus
Náisiúnaithe

Oráid Wilson faoi
'súmaireacht'

Méadú breise ar an
fhoréigean

Cúiseanna agus Torthaí Thitim an Choiste Fheidhmiúcháin Chomhchumhachta

Cúiseanna	Torthaí

Imeachtaí Polaitiúla 1968 - 1974

Sna ciorcail thíos tá imeachtaí a tharla idir 1968 agus 1974. Ar an chéad leathanach eile cuir gach imeacht isteach taobh leis an dáta ceart. Ansin, scríobh cur síos gairid taobh le gach imeacht.

Comhaontú
Sunningdale

Stailc
Chomhairle
Oibrithe Uladh

Mórshiúl
Dhaonlathas an
Phobail

Domhnach
na Fola

Pleananna do
Fheidhmiúchán
Chomhchumhachta

Teacht an
Imtheorannaithe

Fógra
Downing
Street

Aoine
na Fola

Riail Dhíreach
curtha i
bhfeidhm

Athleasuithe
Cúig Phointe
O'Neill

Imeachtaí Polaitiúla 1968 - 1974

Dáta	Imeacht	Cur síos
Samhain 1968		
Eanáir 1969		
Lúnasa 1969		
Lúnasa 1971		
Eanáir 1972		
Márta 1972		
Iúil 1972		
Márta 1973		
Nollaig 1973		
Bealtaine 1974		

Riail Dhíreach

Tá roinnt ráiteas thíos faoi Riail Dhíreach. Gearr amach na ráitis agus déan iad a shórtáil ina dhá gcuid - cúiseanna agus torthaí.

Foréigean ag éirí níos measa. Feachtas an IRA ag leathnú go dtí an Bhreatain.	Eagla roimh cheangal níos laidre leis an Phoblacht ba chúis le treise lámh de chuid na nAontachtaithe mar shampla stailc an UWC agus dúnmharuithe de chuid dílseoirí paramíleata (buille ar an bhuille).
Caitheadh níba mhó airgid ar Thuaisceart Éireann.	
Brú ar Rialtas na Breataine le rud éigin a dhéanamh faoin drochthuairisciú domhanda	Ní raibh an rialtas Aontachtach ábalta an foréigean a choinneáil faoi smacht.
Ba mhian le rialtas na Breataine stiúir iomlán a ghlacadh ar an tslándáil agus ar an imtheorannú.	Ní raibh iomlán tacaíochta óna pháirtí féin ag Faulkner, cosúil leis na daoine a chuaigh roimhe.
Bhí Rúnaí Stáit i gceannas ar Thuaisceart Éireann ar son Westminster.	Shocraigh Sinn Féin go seasfadh siad sna toghcháin.
Bhí sé doiligh ag oifigigh cheannais Arm na Breataine orduithe a ghlacadh ó Bhéal Feirste agus ó Londain araon.	Chuir idir Aontachtaithe agus Náisiúnaithe in éadan moltaí éagsúla síochána.
Chuir sé deireadh le stiúir Aontachtaithe ar Thuaisceart Éireann.	D'éirigh Faulkner agus a chuid airí as a bpostanna mar agóid in éadan mholtaí Heath.
Nuair a cuireadh deireadh le stádas catagóire ar leith thosaigh cimití poblachtacha ar agóidí 'na pluide' agus 'an tsalachair'.	Méadú ar an fhoréigean. Imeachtaí Dhomhnach na Fola go háirithe.
Chreid Heath go nglacfadh an pobal go fonnmhar le rialtas ina mbeadh baill den SDLP agus Alliance.	Fuair 10 fear bás ar stailc ocrais.
	De réir a chéile bhí tionchar ag Poblacht na hÉireann ar shocruithe a bhain le Tuaisceart Éireann.

Anois tabhair freagra ar an cheist seo:

Cad chuige ar cuireadh Riail Dhíreach i réim i dTuaisceart Éireann agus cad iad na torthaí a bhí air?

An Stailc Ocráis

Tasc:

Amharc ar na ráitis thíos. Sórtáil iad ina gCúiseanna, ina n-Imeachtaí agus ina dTorthaí.

Cúiseanna	Imeachtaí	Torthaí

Ráitis

Bhí mórshiúlta agus cruinnithe ann.

Shocraigh Sinn Féin go seasfadh siad i dtoghcháin Thuaisceart Éireann.

Cáineadh rialtas Margaret Thatcher go trom.

Ba bheag an tacaíocht a fuair an feachtas le stádas polaitiúil a thabhairt ar ais.

Bhíodh stailceanna ocráis ag Poblachtaigh roimhe seo.

Méadaíodh foréigean an IRA.

Thosaigh cimí an IRA ar 'agóid na pluide'.

Toghadh Gerry Adams ina fheisire i 1983.

Mhóthaigh rialtas na Breataine agus na hÉireann go raibh réiteach úr de dhíth ar fhadhb Thuaisceart na hÉireann.

Bhí tacaíocht fhorleathan ag an stailc ocrais i gceantair náisiúnaithe agus thar sáile, mar shampla i Meiriceá.

Bhí bearna níba mhó idir Aontachtaithe agus Náisiúnaithe.

Bhí poiblíocht de dhíth ar an IRA leis na héilimh s'acu a bhaint amach.

Níor ghéill rialtas na Breataine don bhrú a bhí orthu.

Le tuilleadh brú a chur ar Westminster toghadh Sands cé go raibh sé i bpríosún, mar fheisire.

Chuir Bobby Sands tús leis an dara stailc ocrais.

Bhí stádas polaitiúil de dhíth ar chimí de chuid an IRA ach dhiúltaigh Rialtas na Breataine é a thabhairt dóibh.

I ndiaidh do Sands agus naonúr eile bás a fháil chuir gaolta na stailceoirí eile deireadh leis.

I ndiaidh don fheachtas bheith thart fuarthas cuid de na héilimh.

I 1976 shocraigh Rialtas na Breataine go raibh gach cime ina choirpeach, ba chuma cad é a bhí déanta acu.

Dearcadh Briotanach ar imeachtaí Thuaisceart Éireann 1965 - 1985

Léiríonn na cartúin seo dearcadh Briotanach ar cheithre imeachta thábhachtacha i dTuaisceart Éireann idir 1965 agus 1985.

Ainmnigh iad.

Ansin, ag baint úsáide as na foinsí, mínigh an bharúil a bhí ag an chartúnaí.

"How marvellous it would be if they DID knock each other insensible!"

'Daily Express' 1970

FOINSE A

Imeacht

Dearcadh an chartúnaí

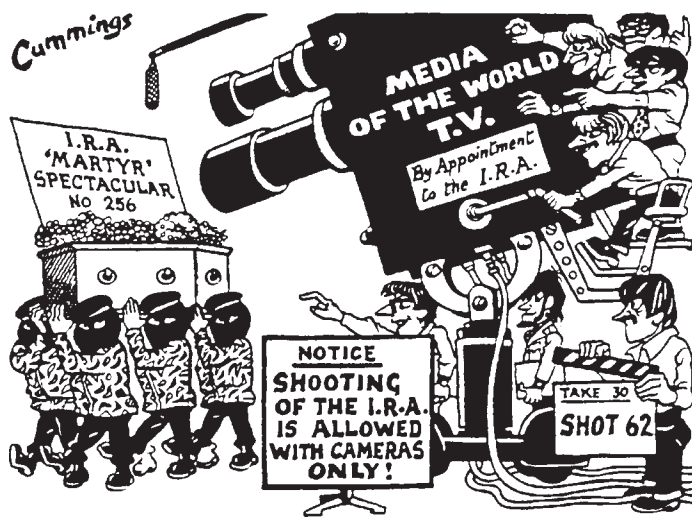

'Sunday Express' 15 Lúnasa 1971

FOINSE B

Imeacht

Dearcadh an chartúnaí

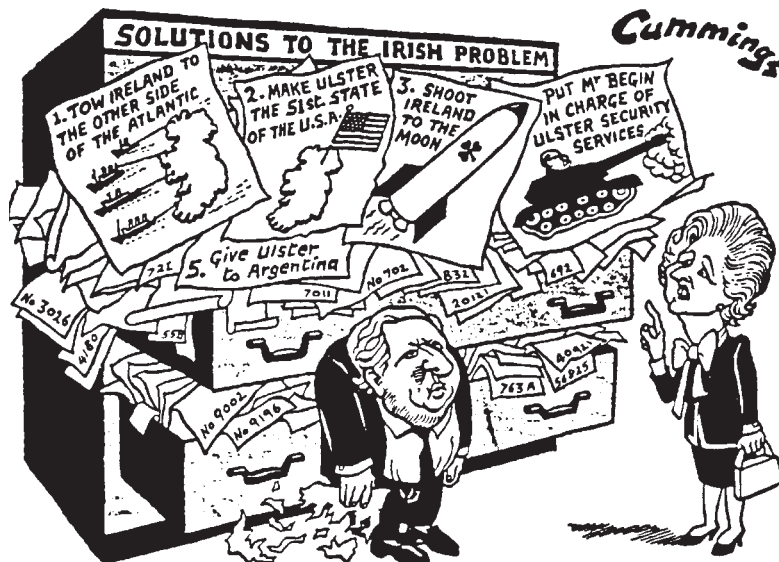

'Sunday Express' 17 Bealtaine 1981

FOINSE C

Imeacht

Dearcadh an chartúnaí

"The only solution to the Irish problem is to understand that no solution works"

FOINSE D

Imeacht

Dearcadh an chartúnaí

?

Cad é a insíonn na cartúin seo dúinn faoi dhearcadh Briotanach ar Thuaisceart Éireann?

Cad é mar a thiocfadh leat an dearcadh Briotanach seo a chosaint?

Cad é mar a thiocfadh leat an dearcadh seo a cháineadh?

An Comhaontú Angla-Éireannach: Cúiseanna agus Torthaí

Ar an chéad leathanach eile tá roinnt cúiseanna agus torthaí de chuid an Chomhaontaithe Angla-Éireannaigh.

1. Gearr amach na ráitis seo agus déan iad a shórtáil ina dhá gcuid - cúiseanna agus torthaí.
2. Ansin cuir na cártaí in ord tábhachta
3. Cad iad na cúiseanna agus na torthaí is mó tábhacht?
4. Cad iad na cúiseanna agus na torthaí is lú tábhacht?
5. Ar chuir an Comhaontú Angla-Éireannach feabhas ar shaol Thuaisceart Éireann, nó a mhalairt?

Cúiseanna agus Torthaí an Chomhaontaithe Angla-Éireannaigh

Foréigean ag
leanúint ar aghaidh

Méadú ar chomhoibriú
idir rialtas na
Breataine agus rialtas
na hÉireann

Méadú ar vótaí Shinn
Féin i ndiaidh na
stailceanna ocrais

Mhol Fóram Nua-
Éireann réitigh
éagsúla.

Buama Brighton

Miontitim i vótaí
Shinn Féin

Méadú ar fhoréigean na
ndílseoirí paramíleata

Theip ar gach iarracht
teacht ar réiteach ó bhí
1974 ann.

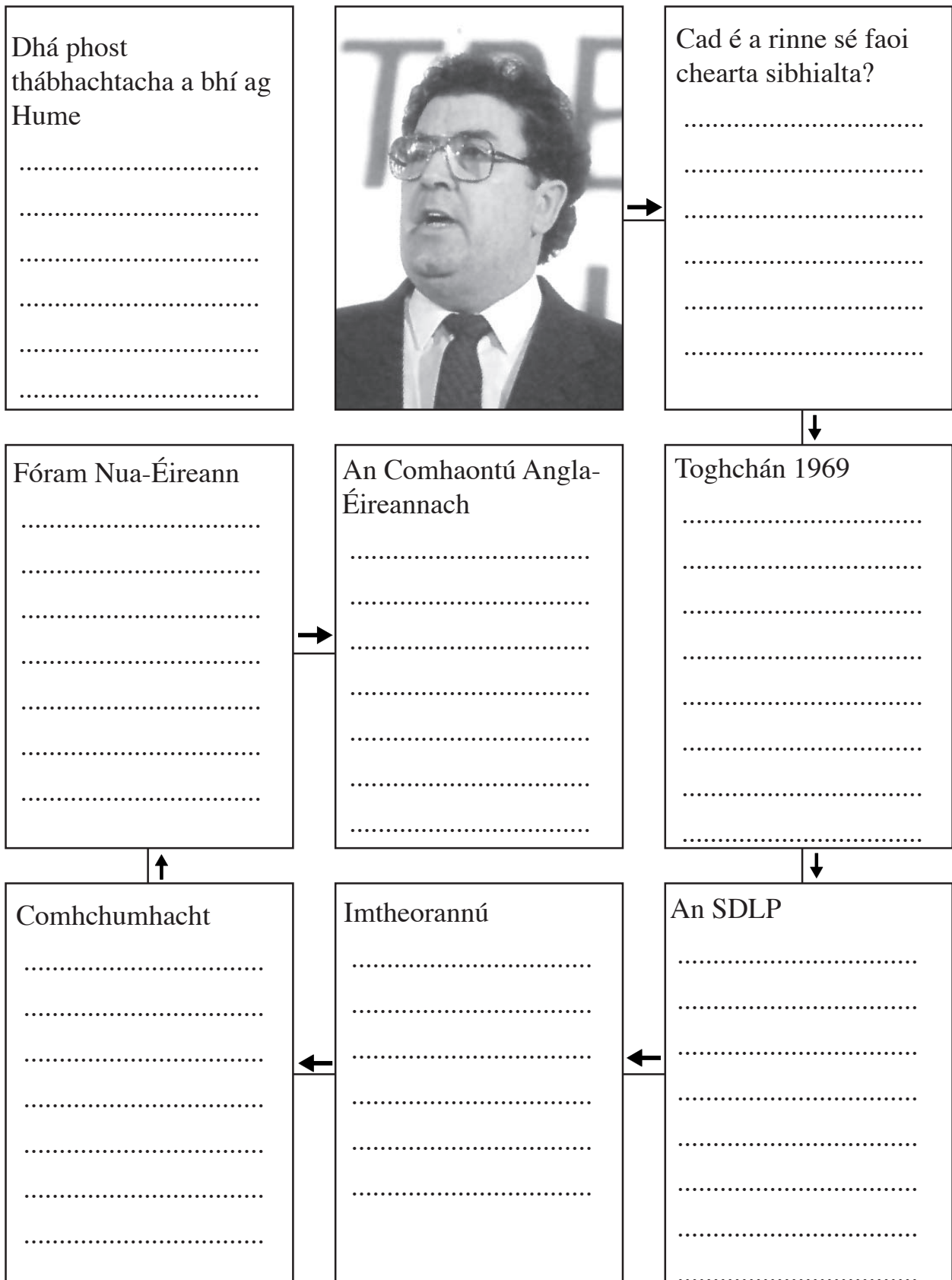
Tacaíocht airgid ó SAM

Níor cuireadh stop le
foréigean an IRA.

Méadú ar chur in éadan
polasaithe rialtais ó na
hAontachtaithe

Tionchar John Hume
ar rialtas na hÉireann

John Hume

“Ní amháin de thairbhe nach bhfuil muinín ag Protastúnaigh as na Caitlicigh, ach de thairbhe nach bhfuil muinín ag Protastúnaigh as Protastúnaigh eile, is cúis leis an choimhlint bheith chomh crua i dTuaisceart Éireann”

J. Whyte, 1978

TASC - cur síos ar bharúlacha éagsúla na bProtastúnach de:

	BARÚIL	
Aontachtaí Liobrálach	Éilimh CCSTÉ 1967 - 1969	Duine a thacaíonn le Paisley
Duine a thacaigh le Faulkner	An Feidhmiúchán Comhchumhachta 1984	Ball den UWC
Polaiteoir Aontachtach	An Comhaontú Angla-Éireannach 1985	Ball den UDA

Easaontas idir Náisiúnaithe

Náisiúnaithe Bunreachtúla a rinne cuid de na ráitis ar an leathanach seo agus Poblachtaigh a rinne an chuid eile. Tarraing cairt ar a bhfuil Náisiúnaithe Bunreachtúla ar thaobh amháin agus Poblachtaigh ar an taobh eile. Scríobh gach ráiteas sa cholún ceart. Ansin tabhair freagra ar na ceisteanna seo a leanas:

1. Cad iad na cosúlachtaí idir an dá dhream?
2. Cad iad na difríochtaí idir an dá dhream?
3. Cad é mar a thiocfadh leat an dearcadh difriúil atá acu ar an Chomhaontú Angla-Éireannach a mhíniú?

Fógraímid ár ndílseacht do Phoblacht 32 contae na hÉireann a fógraíodh Cáisc 1916.

Creidimid sa chomhoibriú idir Tuaisceart agus Deisceart, ag súil go n-athaontófar Éire sa deireadh thiar.

Is tríd an tsíocháin amháin a aontófar an t-oileán seo.

Tugann an Comhaontú Angla-Éireannach faill dúinn comhionannas, cearta agus cothroime a thabhairt do gach duine sa Tuaisceart.

An bhfuil duine ar bith anseo atá in éadan cumhacht a ghlacadh le bosca vótála i leathlámh agus *armalite* sa lámh eile.

Ba chóir do shaighdiúirí na Breataine tarraingt amach as an Tuaisceart... Ba chóir go mbeadh sé de cheart ag muintir uile na hÉireann todhchaí na hÉireann a shocrú.

Daingníonn an Comhaontú Angla-Éireannach an chríochdheighilt cionn is go bhfuil Baile Átha Cliath ag tabhairt aitheantais do Thuaisceart Éireann (mar stát ann féin).

Is é croílár na faidhbe ná caidreamh na nAontachtaithe leis an chuid eile den oileán.

Mar a d'athraigh Tuaisceart Éireann 1971 - 1985

Déan cóip den tábla thíos. Ansin, cuir na ráitis seo sa cholún ceart.

Tuaisceart Éireann i 1971	Tuaisceart Éireann i 1985

Na hiarrachtaí a rinneadh teacht ar réiteach

I mbosca A tá liosta de chúig iarracht a rinneadh réiteach a fháil ar fhadhb Thuaisceart Éireann.

I mbosca B tá cur síos ar gach iarracht.

Tasc 1 - Meaitseáil gach iarracht leis an chur síos ceart agus cuir san ord ceart cróineolaíoch iad.

Tasc 2 - Mínigh cad chuige ar theip ar gach iarracht.

Bosca A

An Comhaontú Angla-Éireannach
Tionól Thuaisceart Éireann
Feidhmiúchán Comhchumhachta
Fóram Nua-Éireann
An Chomhdháil Bunreacht

Bosca B

- Comhdháil a eagraíodh i mBaile Átha Cliath le todhchaí Thuaisceart Éireann a phlé
- Rialtas Thuaisceart Éireann ina raibh idir Aontachtaithe agus Náisiúnaithe
- Tháinig sí le chéile sa dóigh go dtiocfadh le páirtithe polaitíochta an Tuaiscirt cúrsaí rialtais a phlé.
- Thug sé tionchar áirithe don Phoblacht i gcúrsaí an Tuaiscirt ach dúirt nach dtiocfadh athaontú na tíre go dtí go raibh tromlach mhuintir an Tuaiscirt i bhfáth leis.
- An tríú iarracht de chuid rialtas Coimeádach na Breataine ar theacht ar réiteach fríd an dílárú

Tuaisceart Éireann 1965 - 1985

Ceacht Cróineolaíoch

Cuir na cúig imeachtaí déag thíos in ord cróineolaíoch. B'fhéidir go mbeadh sé ní b'fhusa dá gcuirfeá dátaí taobh le cuid acu.

Chuir stailc an UWC deireadh leis an Fheidhmiúchán Comhchumhachta.

Domhnach na Fola - 13 marbh i ndiaidh mórshiúl na gCeart Sibhialta.

Gheall rialtas na Breataine athleasuithe i bhFógra Downing Street.

Casadh Lemass ar O'Neill.

Fuair Bobby Sands bás ar stailc ocras.

Toghadh an Chomhdháil Bunreachta.

Síníodh an Comhaontú Angla-Éireannach.

Bunaíodh an dara páirtí de chuid na nAontachtaithe.

Cuireadh deireadh le 'catagóir ar léith' do na cimí.

Scoireadh na B-Speisialaigh.

Rinne Jim Prior iarracht teacht ar réiteach fríd 'dílárú de réir a chéile'.

An chéad mhórshiúl de chuid na gCeart Sibhialta i nDoire

Bunaíodh an SDLP.

Cuireadh saighdiúirí Briotanacha anonn le cuidiú leis an RUC.

Foilsíodh Tuairisc an Fhóraithe.

Fíor nó Bréagach?

Thíos tá sé ráiteas déag faoi Thuaisceart Éireann. Tá cuid de na ráitis fíor agus cuid acu bréagach. Aimsigh na ráitis bhréagacha, abair cad é atá cearr leo agus ansin ceartaigh iad.

1. Ba é Lemass an chéad Taoiseach dár thug cuairt ar Thuaisceart Éireann.
2. I 1965 ní raibh cead vótála i dtoghcháin pharlaiminte ag gach duine os cionn 21 bliain.
3. Fuair aon bhall déag den IRA bás le linn na stailce ocrais.
4. I 1971 tugadh Imtheorannú isteach don chéad uair i dTuaisceart Éireann.
5. De réir an Chomhaontaithe Angla-Éireannaigh bheadh inchur díreach ag Poblacht na hÉireann i rialtas Thuaisceart Éireann.
6. Faoi na 1960í ní raibh drochthithíocht ar bith i gceantair Phrotastúnacha.
7. Cheadaigh Acht na gCumhachtaí Speisialta cuardach tithe gan barántas.
8. Shocraigh Edward Heath, príomh-aire Coiméadach na Breataine, Stormont a chur ar fionraí agus rialtas díreach a thabhairt isteach i 1972.

Fíor	Bréagach

Líne Ama do Thuaisceart Éireann 1965 - 1985

A. Scríobh dátaí na n-imeachtaí sna spásanna.

1. Thug Faulkner an t-imtheorannú isteach
2. Tháinig Fóram Nua-Éireann le chéile i mBaile Átha Cliath
3. Bunaíodh Cumann Chearta Sibhialta Thuaisceart Éireann
4. Chuir stailc an UWC deireadh leis an Fheidhmiúchán Comhchumhachta
5. Scoilt san IRA - bunaíodh IRA ‘Sealadach’
6. Toghchán do Thionól Thuaisceart Éireann
7. Cuireadh Stormont ar fionraí. Riail dhíreach ó Westminster.....
8. ‘Duine amháin, vóta amháin’ ceadaithe sna toghcháin áitiúla
9. Síníodh an Comhaontú Angla-Éireannach
10. Tháinig an Chomhdháil Bunreacht le chéile
11. Síníodh Comhaontú Sunningdale
12. Thosaigh an dara stailc ocrais sa Cheis Fhada.....
13. Bhuamáil an IRA Comhdháil an Pháirtí Choimeádaigh in Brighton
14. Thosaigh cimí Poblachta ‘agóid na pluide’
15. Bunaíodh Gluaiseacht Síochána na mBan

B. Cuir na himeachtaí agus a gcuid dátaí sa líne ama seo san ord ceart.

1965
1970
1975
1980
1985

Daoine a bhí páirteach in imeachtaí i dTuaisceart Éireann 1965 - 85

Tá liosta de dhaoine thíos a ghlac páirt i stair Thuaisceart Éireann idir 1965 - 1985.

Tasc A

Cuir an téarma ceart - **Aontachtaí, Náisiúnaí, Briotanach, Deisceartach** - taobh leis an ainm ceart i gcolún A.

Tasc B

Amharc arís orthu sin ar chuir tú síos orthu mar Náisiúnaí nó mar Aontachtaí. I gcolún B scríobh **ainm iomlán an pháirtí/na heagraíochta** ina raibh siad.

Tasc C

Amharc arís orthu sin ar chuir tú síos orthu mar Bhriotanach nó mar Dheisceartach. I gcolún B scríobh **an post a bhí acu** nuair a bhí sé/sí páirteach sna himeachtaí AGUS na dátaí a raibh sé/sí sa phost.

Daoine	Colún A	Colún B
James Chichester-Clark		
Seán Lemass		
Gerry Fitt		
James Molyneux		
Harold Wilson		
Bernadette Devlin		
Ian Paisley		
Glenn Barr		
Edward Heath		
Liam Cosgrave		
Austin Currie		
Terence O'Neill		
Bobby Sands		
Brian Faulkner		
Gerry Adams		
Jack Lynch		
Margaret Thatcher		
William Whitelaw		
John Hume		
Garret Fitzgerald		

Príomh-airí 1965 - 1985

Déan trí liosta de Phríomh-airí. Cuir san ord ceart cróineolaíoch iad, agus na dátaí a raibh siad sna postanna.

Tuaisceart Éireann	An Ríocht Aontaithe	Poblacht na hÉireann

Anois scríobh **dhá ghníomh/imeacht** a bhaineann le gach príomh-aire.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ainmnigh an duine

1. An chéad Rúnaí Stáit i dTuaisceart Éireann

.....

2. Príomh-aire deireanach rialtas Thuaisceart Éireann

.....

3. D'ordaigh sé na saighdiúirí isteach go Tuaisceart Éireann i 1969.

.....

4. Taoiseach Phoblacht na hÉireann a thug cuairt stairiúil ar Thuaisceart Éireann i 1965

.....

5. An tAontachtaí a d'fhág an páirtí le Vanguard a bhunú

.....

6. Rúnaí Gnóthaí Inmheánacha na Breataine a chuir síos ar Thuaisceart Éireann mar 'bloody awful country'

.....

7 Príomh-aire Thuaisceart Éireann le linn fhoréigean Lúnasa 1969

.....

8. An Feisire Náisiúnaíoch a rinne cás poiblí den idirdhealú tithíochta i gCionn Aird, Co. Thír Eoghain

.....

9. Taoiseach na Poblachta a bhagair go dtiocfadh an Phoblacht isteach ar chúrsaí le linn fhoréigean Lúnasa 1969

.....

10. An ministir saor-Phreispitéireach a thug fealltóir ar O'Neill

.....

11. An chéad cheannaire ar pháirtí náisiúnaíoch a ndearnadh ball de rialtas Thuaisceart Éireann de

.....

12. Thug sé comhdháil le chéile ag Sunningdale.

.....

Ainmnigh an duine (2)

1. Ceannaire stailc UWC

.....

2. Taoiseach na Poblachta a shínigh an Comhaontú Angla-Éireannach i 1985

.....

3. Feisire úr do Fhear Manach/Tír Eoghain Theas i 1981

.....

4. Ceannaire Shinn Féin nach raibh cuireadh air chuig Fóram Nua-Éireann i 1983

.....

5. An Rúnaí Stáit a rinne iarracht rialtas Thuaisceart Éireann a athbhunú fríd
'dílárú de réir a chéile'

.....

6. Ceannaire Pháirtí Aontachtaithe Uladh i 1985

.....

7. Príomh-aire na Breataine le linn na stailce ocrais

.....

8. An chéad cheannaire ar Alliance

.....

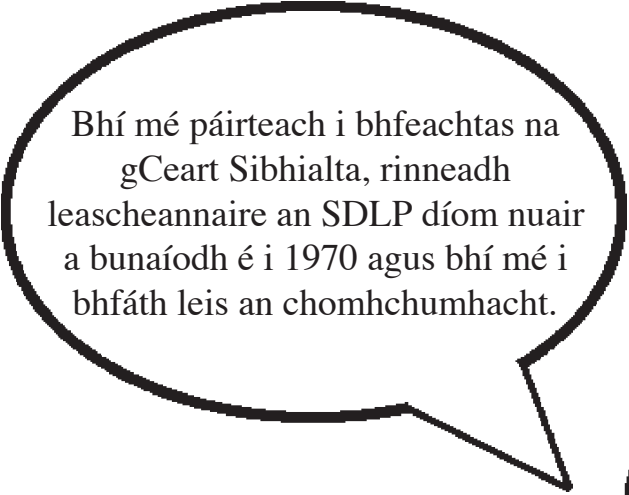
9. An Rúnaí Stáit a chuir deireadh leis an Imtheorannú

.....

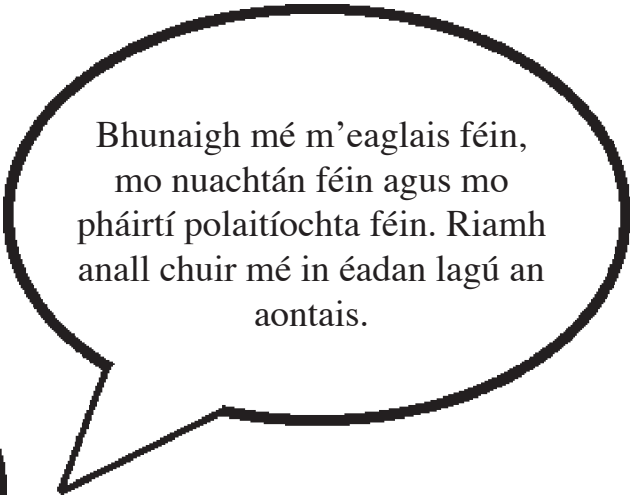
10. An duine is faide ceannaireacht ar pháirtí polaitíochta ar bith in Éirinn

.....

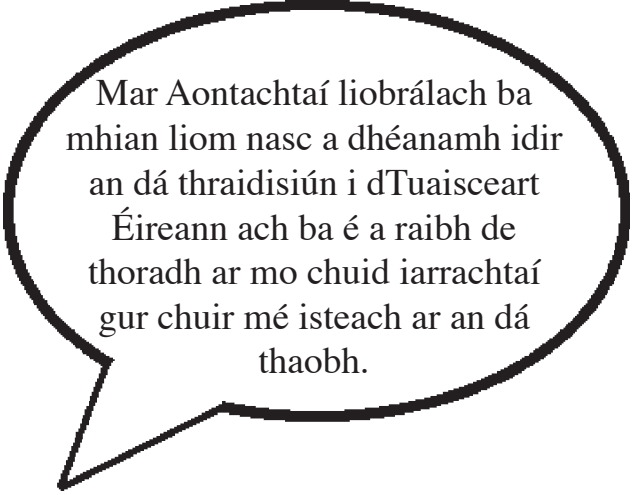
Cé mise?

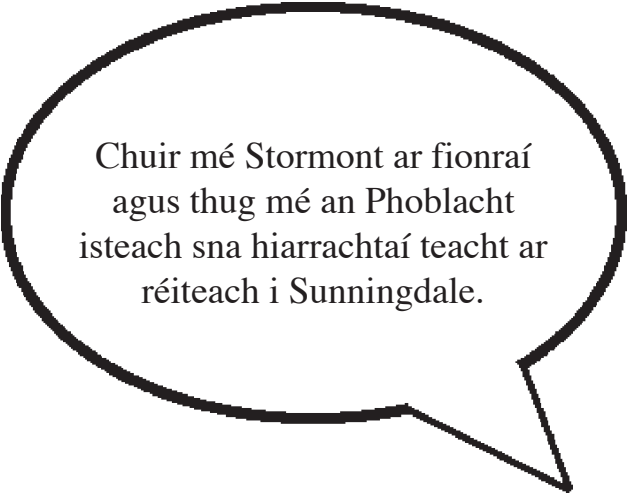
Bhí mé páirteach i bhfeachtas na gCeart Sibhialta, rinneadh leascheannaire an SDLP díom nuair a bunaíodh é i 1970 agus bhí mé i bhfáth leis an chomhchumhacht.

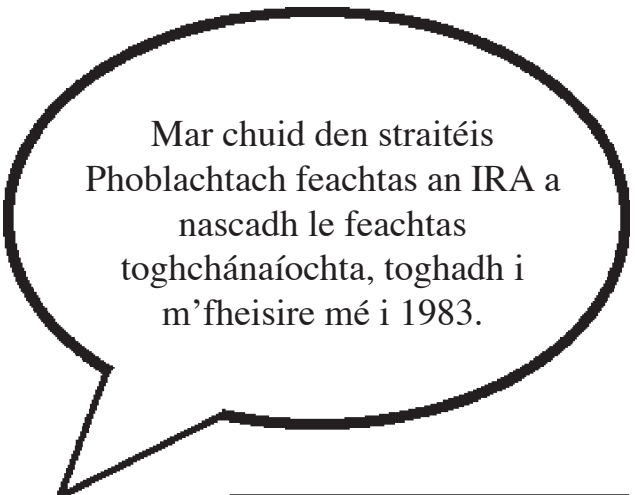
Bhunaigh mé m'eaglais féin, mo nuachtán féin agus mo pháirtí polaitíochta féin. Riamh anall chuir mé in éadan lagú an aontais.

Mar Aontachtaí liobrálach ba mhian liom nasc a dhéanamh idir an dá thraidisiún i dTuaisceart Éireann ach ba é a raibh de thoradh ar mo chuid iarrachtaí gur chuir mé isteach ar an dá thaobh.

Chuir mé Stormont ar fionraí agus thug mé an Phoblacht isteach sna hiarrachtaí teacht ar réiteach i Sunningdale.

Mar chuid den straitéis Phoblachtach feachtas an IRA a nascadh le feachtas toghchánaíochta, toghadh i m'fheisire mé i 1983.

Cé mise?

Bíonn cuimhne orm mar an té a thug imtheorannú isteach ach fosta bhí mé i bhfáth leis an Chomhchumhacht, rud a scoilt an páirtí s'agam.

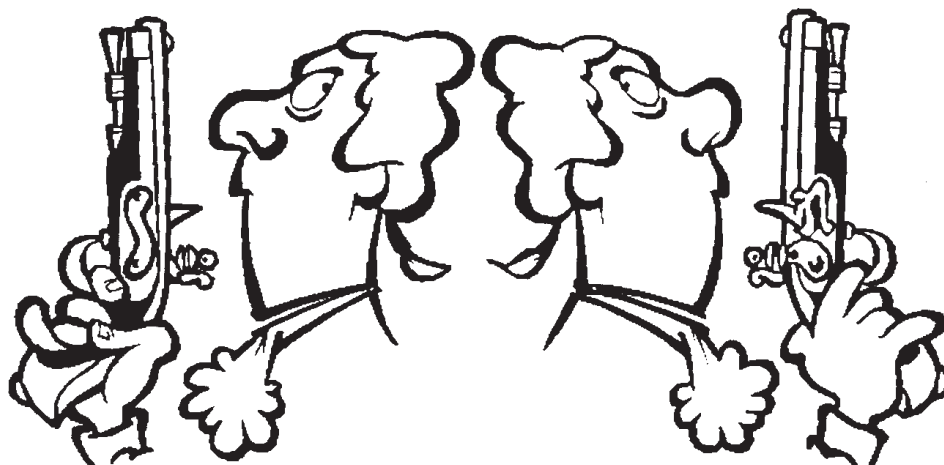
Duine de cheannairí Dhaonlathas an Phobail mé ar Ollscoil na Ríona. Mise an feisire is óige riamh in Westminster - 21 bliain.

Thug mé ar Westminster ról níos gníomhaí a ghlacadh i rialú Thuaisceart Éireann agus bhrúigh mé athleasuithe i gcóras na dtoghchán áitiúil.

Chuir Protastúnaigh an ruaig ar mo theaghlach ó Rath Chúil agus ina dhiaidh sin chuaigh mé isteach san IRA. D'éirigh mé chomh clúiteach sin i bpríosún gur toghadh mé i dtoghchán Westminster.

Dhiúltaigh mé aitheantas a thabhairt don IRA mar chimí polaitiúla ach ina dhiaidh sin d'aontaigh mé go raibh sé de cheart ag Poblacht na hÉireann go rachfaí i gcomhairle leo faoi Thuaisceart Éireann.

Aontachtaí in éadan Náisiúnaí

Sa bhosca thíos tá léargas ar dhearcadh Aontachtach agus Náisiúnaíoch. Is é an tasc atá le déanamh agaibhse dhá chás a dhéanamh réidh; cás an Aontachtaí agus cás an Náisiúnaí. Más mian libh thig libh bheith ag obair i mbeirteanna. Thiocfadh le duine agaibh cás taobh amháin a ullmhú agus dhéanfaidh an duine eile an cás eile.

1. Caithfear samplaí a úsáid ó na téacsleabhair agus ó fhoinsí eile le cuidiú le do chás.
2. B'fhéidir go gcaithfeadh sibh rud beag áibhéile a dhéanamh le bhur gcás a chur chun tosaigh ach caithfidh cibé a scríobhann sibh bheith bunaithe ar fhíorais staire.

Dearcadh an Aontachtaí	Dearcadh an Náisiúnaí
• Tá smacht ag an Eaglais Chaitliceach ar Phoblacht na hÉireann. • De thairbhe gur cuid den Bhreatain é tá caighdeán maireachtála níos airde sa Tuaisceart ná sa Phoblacht. • An tIRA a bhí ag stiúradh Gluaiseacht na gCeart Sibhialta. • Is é an pobal Protastúnach is mó a d'fhulaing ó na Trioblóidí. • Gach moladh de chuid rialtas na Breataine le deireadh a chur leis na “Trioblóidí”, tugann sé níos cóngaraí de Éirinn Aontaithe sinn. • Chuir na Náisiúnaithe bac ar réiteach.	• Déantar idirdhealú ar Chaitlicigh Thuaisceart Éireann. • Thug rialtas na Breataine drocham do chimí Poblachtacha. • Ní raibh de dhíth ar Ghluaiseacht na gCeart Sibhialta ach cothrom na Féinne do gach duine. • Tá an pobal Caitliceach ag fulaingt treise lámh ó na fórsaí slándála le blianta. • Tá rialtas na Breataine ag cur coisc ar athaontú mhuintir na hÉireann. • Chuir na hAontachtaithe bac ar réiteach.

MANAÍ POLAITIÚLA 1965 - 1985

Is fealltóir é O'Neill

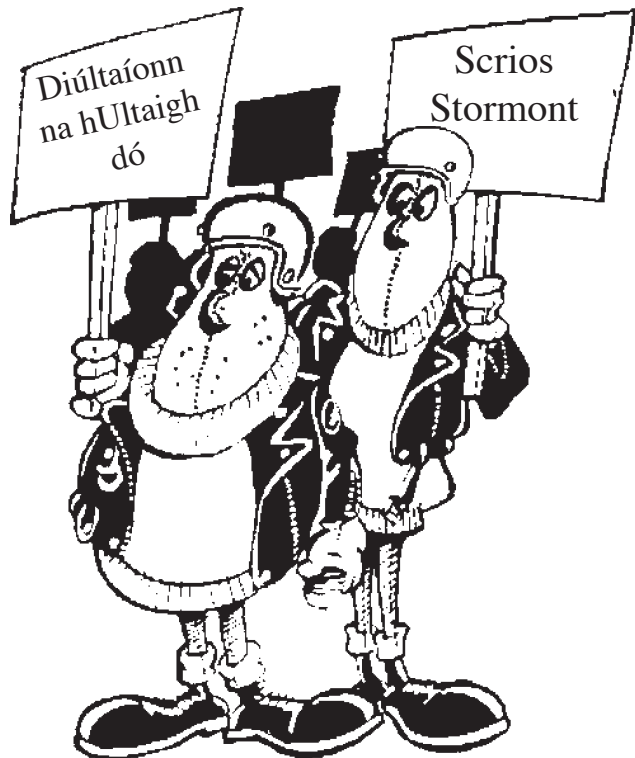

Beidh an
lá le fir na
pluide

Diúltaíonn
na hUltaigh
dó

Scrios
Stormont

Bealach Sunningdale -
Bealach go Baile Átha Cliath

Duine
amháin
vóta
amháin

Ar an leathanach atá ag dul leis seo tá roinnt manaí polaitiúla a bhí in úsáid idir 1965 agus 1985, cuid acu ag Aontachtaithe, cuid acu ag Náisiúnaithe.

Sa chlár thíos scríobh isteach gach mana faoi Aontachtach nó faoi Náisiúnaíoch. Ansin déan cur síos gairid ar an chiall atá le gach ceann acu.

Aontachtach		Náisiúnaíoch	
Mana	Ciall	Mana	Ciall

Cé a dúirt cad é?

Ar an leathanach seo tá ainmneacha polaiteoirí agus rudaí a dúirt siad. Scríobh an rud a dúirt siad taobh leis an ainm ceart ar an chéad leathanach eile.

Garret Fitzgerald (1981)

Foinse A

“Is é an tasc atá againn Cúige Uladh a athrú. Leis sin a bhaint amach tá dánacht agus samhlaíocht de dhíth.”

Harold Wilson (1974)

Foinse B

“Níl Caitlicigh ag iarraidh bheith páirteach i rialtas Thuaisceart Éireann. Ba mhaith leo Tuaisceart Éireann a scrios agus Éire Aontaithe a bheith acu.”

Terence O’Neill (1963)

Foinse D

“Níl ár gcuid dlíthe, ár mbunreacht nó ár gcleachtais inghlactha ag Protastúnaigh Thuaisceart Éireann.”

Martin McGuinness (1985)

Foinse C

“Creidimid gur comhrac armtha an t-aon dóigh amháin atá ag muintir na hÉireann le saoirse a bhaint amach.”

Ian Paisley (1981)

Foinse E

“(Is) daoine (iad seo) a chaitheann a saol ag súmaireacht ar dhaonlathas na Breataine.”

Duine	Rud a dúirt sé
1. Ian Paisley	
2. Martin McGuinness	
3. Harold Wilson	
4. Terence O'Neill	
5. Garret Fitzgerald	

Daoine clúiteacha - cad é a rinne siad?

Tá ainmneacha cuid mhór daoine clúiteacha scríofa sa bhosca thíos. Bhí post ar leith ag gach duine acu le linn an ama a bhfuilimid ag déanamh stáidéir air. Cuir an t-ainm ceart sna spásanna ar an chéad leathanach eile.

Brian Faulkner

Margaret
Thatcher

Ian Paisley

Gerry Fitt

Garret
Fitzgerald

Edward Heath

Bobby Sands

Mairéad Corrigan

Terence O'Neill

Gerry Adams

Daoine clúiteacha - cad é a rinne siad?

1. Príomh-aire Thuaisceart Éireann 1963 - 69

2. An chéad cheannaire ar an Pháirtí Sóisialta Daonlathach agus Lucht Oibre

3. Feisire Fhear Manach/Tír Eoghain Theas

4. Uachtarán Shinn Féin

5. Comhbhunaitheoir Mhuintir na Síochána

6. Príomh-aire Thuaisceart Éireann 1971 - 72

7. Ceannaire ar an Pháirtí Daonlathach Aontachtach

8. Príomh-aire na Breataine 1979 - 90

9. Taoiseach Phoblacht na hÉireann

10. Príomh-aire na Breataine 1970 - 74
